

ค้นหาความหมายในเรื่องปรัมปรา (7)

โดย ศ.กิริติ บุญเจือ
มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ยุคเทวราชเป็นใหญ่ในพิภพ

เมื่อเทวราชซุสสามารถเผด็จศึกอสูร สามารถยึดยอดเขาโอลิมเปียได้ และกักขังบรรดาอสูรและอสูรีที่เป็นญาติผู้ใหญ่ของตนกักขังไว้ใต้บาดาลจนหมดสิ้น พื้นพิภพก็สิ้นยุคเจ้ญอันเกิดจากพลังรบกวนต่างๆที่เอกภพเคยประสบมา เช่น ภูเขาไฟระเบิดรายวัน น้ำแข็งปกคลุมครึ่งก่อนโลก ไฟไหม้ไม่เลือกที่ พายุฝนแล้วฟ้าผ่าอย่างต่อเนื่อง ฯลฯ ซุสก็เริ่มจัดระเบียบให้เอกภพน่าอยู่โดยวางกฎระเบียบไว้ต่างๆ โดยไม่ยอมให้ขัดแย้งกันและหักโค้นทำลายกันดังเช่นแต่ก่อน หากเกิดความขัดแย้งจริง ซุสก็ไต่สวนและไกล่เกลี่ยด้วยความเป็นธรรม ซุสกลายเป็นที่พึ่งสุดท้ายในปัญหาทุกอย่างของมนุษย์

ซุสเป็นเทพเจ้าที่ได้รับการยกย่องนับถือทั่วทุกรัฐและทุกเผ่าของชาวกรีกว่าเป็นเทพเจ้าสูงสุด หากจะมีการนับถือเทพเจ้าหรือเทวีเจ้าองค์อื่นใดอีกก็จะนับถือในฐานะเป็นบริวารของเทพเจ้าซุส จึงกล่าวได้ว่าซุสเป็นเทวราชของชาวกรีกตลอดยุคโบราณ

เผ่าเอเชียน(Achaen) เป็นกรีกอารยันเผ่าแรกที่รุกกล้าเข้ามาในดินแดนกรีซของชาวพื้นเมืองเดิมตั้งแต่ราวปี ก.ค.ศ.2200 และตั้งหลักแหล่งแห่งแรก ณ เมืองไมซีนี(Mycenae) มีหลักฐานว่าพวกเขานำเอาการนับถือเทพเจ้าซุสเข้ามาตั้งมั่นจนกลายเป็นใหญ่เหนือการนับถือเจ้าแม่ธรณีของชาวพื้นเมืองเดิม ชาวกรีกไม่ชอบทำลายของเดิมแต่ชอบดัดแปลงประณีประนอม จึงผูกเรื่องปรัมปราให้เจ้าแม่ธรณีเป็นย่าของเทพซุสและมีบทบาทสำคัญช่วยให้ซุสได้เป็นเทวราชและเป็นใหญ่ทั่วจักรวาล เจ้าแม่ธรณีจึงถูกตีความว่า เป็นสัญลักษณ์ของสตรีเป็นใหญ่ในดินแดนเกษตรกรรมของชาวพื้นเมืองเดิม พระบิดาของซุสคือพระเสาร์โครนอส(Kronos)ผู้ทรงพลังและโหดร้าย เป็นสัญลักษณ์ของชาวพื้นเมืองเดิมที่พยายามชิงความเป็นใหญ่จากสตรีเพศ ครั้นได้อ่านาก็ปกครองไม่เป็นและไม่ฉลาด จึงถูกสตรีหลอกล่อจนสิ้นคิด จึงเป็นใหญ่แต่ในนาม สตรียังคงเป็นใหญ่อย่างแอบแฝง จนถึงเวลาชาวกรีกอารยันเผ่าเอเชียนรุกรานเข้ามาตั้งหลักแหล่ง นำเอาเทพซุสของตนมาเป็นใหญ่เหนือเทพและเทวีเจ้าอื่นๆทั้งหลาย ทั้งของชาวกรีกอารยันและของชาวพื้นเมืองเดิม เทพต่างๆดั้งเดิมจึงได้รับเมตตา นับเป็นเครือญาติกับเทพเจ้าทั้งหลายของชาวกรีก คือ นุรุษเพศที่พยายามยึดอำนาจจากสตรีเพศในฐานะมีส่วนช่วยให้ชาวกรีกเผ่าเอเชียนเข้ายึดดินครองได้โดยสะดวก ก็ได้รับการยกย่องให้เป็นพระบิดาของเทพเจ้าซุสด้วยภาษาปรัมปราว่าพระเสาร์โครนอส ส่วนสตรีเพศที่รู้จักใช้ความเป็นผู้หญิงอย่างชาญฉลาดในนามของเจ้าแม่ธรณีของชาวพื้นเมืองเดิม ได้รับการยกย่องให้เป็นพระมารดาผู้ชาญฉลาดของซุสด้วย ทุกอย่างจึงลงตัว

เรื่องปรัมปราของกรีกนอกจากจะเป็นสัญลักษณ์ถึงการชิงอำนาจระหว่างเพศชายกับเพศหญิงในยุคดึกดำบรรพ์ต่อเชื่อมยุคใหม่แล้ว ยังเป็นสัญลักษณ์แสดงการต่อสู้ระหว่างกระบวนทัศน์ของมนุษย์ช่วงต่อระหว่างกระบวนทัศน์ดึกดำบรรพ์กับกระบวนทัศน์แบบโบราณช่วงแรกด้วย

เราได้ศึกษากันมาแล้วว่ากระบวนทัศน์ คือรูปแบบความคิดของมนุษย์ กระบวนทัศน์ดึกดำบรรพ์หรือรูปแบบความคิดของมนุษย์ดึกดำบรรพ์คือเชื่อว่าโลกไม่มีกฎเกณฑ์ ส่วนกระบวนทัศน์โบราณคือรูปแบบความคิดว่าโลกมีกฎเกณฑ์ ซึ่งในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อยังไม่รู้กฎชัดเจนและยังไม่มีคำอธิบายให้รัดกุม จึงอาศัยเรื่องปรัมปรา

เล่าความเชื่อของตนว่าโลกมีกฎเกณฑ์ แต่ก็เชื่อด้วยว่าเอกภพตอนแรกๆเป็นกสิภพไม่มีกฎเกณฑ์ ต่อมาค่อยมีระเบียบเกิดขึ้นจึงหาวิธีอธิบายการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวด้วยเรื่องปรัมปรา

ผู้แต่งเรื่องปรัมปราเชื่อว่ากฎเกณฑ์ของเอกภพมีอยู่แล้วแม้ในขณะที่เอกภพมีสภาพเป็นกสิภพ กฎของเอกภพเป็นกฎตายตัวไม่เข้าใครออกใคร เรียกว่าชะตากรรม(Fate or Destiny) แต่กฎนี้เป็นกฎที่ไร้พลัง จำเป็นต้องมีพลังทำการจัดระเบียบ เพื่อให้พลังต่างๆในธรรมชาติประสานกัน การประสานจึงเป็นพลังสูงสุดที่เอกภพต้องการ เพื่อให้พลังต่างๆของเอกภพร่วมมือกันเชิงสร้างสรรค์ แม้จะมีการทำลายก็ทำลายเพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่ดีกว่าเดิม พลังประสาน(coordinator)นี้ ชาวกรีกเรียกว่าซุส ซุสเป็นเทวราช เป็นเทพสูงสุดที่สามารถชักนำให้พลังสร้างสรรค์ทั้งหลายร่วมแรงกันทำการเพื่อการสร้างสรรค์ในเอกภพ และช่วยกันคิดกันมิให้พลังสับสนวุ่นวายมารบกวนขัดขวางการสร้างสรรค์

เมื่อกสิภพสามารถค้นเอาพลังประสานออกจากความสับสนทั้งหลาย ออกมาเป็นเทพซุสได้ โดยต้องหลบลีกพลังทำลายอันมีโครนอสหรือพระเสาร์เป็นหัวหน้า และอสูรเป็นบริวาร พลังประสานซุสหลบลีกได้สำเร็จรวบรวมพลังประสานที่ค้นจากกสิภพได้มากพอจนเข้มแข็ง ก่อนอื่นต้องควบคุมพลังก่อวุ่นทั้งหลายให้ได้เสียก่อน เมื่อควบคุมไว้ได้พอควร เพราะไม่สามารถทำลายให้หมดสิ้นไปได้ ก็จัดการประสานพลังสร้างสรรค์ทั้งหลาย โดยจัดประชุม ณ ที่สมมุติว่าเป็นศูนย์กลางของเอกภพในทรรศนะของชาวกรีก คือ ยอดเขาโอลิมพิส อันเปรียบได้กับเขาไกรลาสของชาวชมพูทวีป พลังสำคัญที่ต้องการในทรรศนะของผู้แต่งเรื่องปรัมปรากรีกมี 12 พลัง คือเทพและเทวี 12 องค์แห่งทิวสำนักโอลิมพิสอันได้แก่ ซุส(Zeus), ฮีรา(Hera), โพไซดอน(Poseidon), เดมิเตอร์(Demeter), อพอลลัน(Apollon), อาร์เทมิส(Artemis), แอริส(Ares), แอเฟรอดายทิ(Aphrodite), เฮอรัสมิส(Hermes), อธีเนอ(Athena), ฮีเฟสทัส(Hephaistos), เฮสเทีย(Hestia) ซึ่งชาวโรมันจะเอาไปเปลี่ยนนามเป็น Jupiter(Zeus), Juno(Hera), Neptunus(Poseidon), Ceres(Demeter), Apollo(Apollon), Diana(Artemis), Mars(Ares), Venus(Aphrodite), Mercury(Hermes), Minerva(Athena), Vulcanus(Hephaistos), Vesta(Hestia)

เนื่องจากพลังทั้ง 12 นี้จะต้องร่วมมือกันอย่างแน่นแฟ้น แม้บางครั้งจะขัดแย้งกันบ้าง ก็ประนีประนอมยอมความกันได้ในที่สุด เพื่อมิให้เกิดความเสื่อมเสียแก่โลก ดังนั้นผู้แต่งเรื่องปรัมปราจึงอ้างให้สมจริงว่าเป็นญาติใกล้ชิดกัน 12 พลังนี้มีบทบาทจะต้องช่วยประสานกับพลังอื่นเป็นเครือข่ายต่อไป ซึ่งผู้แต่งเรื่องปรัมปราจะใช้ความสามารถแต่งเพิ่มต่อไปตามแต่ความรู้และจินตนาการจะพาไป

ในช่วงที่แต่งเรื่องปรัมปรานั้น เป็นเวลาที่เพศบุรุษเพิ่งจะช่วงชิงความเป็นใหญ่จากเพศสตรีได้ใหม่ๆ บางแห่งเพศสตรีก็ยังครองความเป็นใหญ่เหนือบุรุษอยู่ บางแห่งก็ประนีประนอมกันได้ดี เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ของสังคมสมัยนั้น ผู้แต่งเรื่องปรัมปราต้องการจะบันทึกการเปลี่ยนแปลงนี้ไว้โดยแสดงออกในตัวแสดงของเรื่องปรัมปรา จึงกำหนดให้มีเทพและเทวีเป็นเพศชายและเพศหญิง เพศสัมพันธ์ของเทพและเทวีบางที่ก็บันทึกไว้ผิดวิสัยและผิดศีลธรรม แต่ผู้แต่งไม่สนใจหลีกเลี่ยงหรือแก้ตัว เพราะต้องการให้เป็นสัญลักษณ์แสดงความคิดเฉพาะเรื่องให้ได้เท่านั้น ซึ่งจะต้องศึกษาหาความหมายด้วยความละเอียดละไมต่อไป

ซุสแปลว่า “ท้องฟ้าสว่างไสว” เป็นเทพสูงสุดตั้งแต่สมัยที่ชาวอารยันยังรวมตัวกันอยู่ ขณะนั้นพวกเขาเป็นชาวล่าสัตว์และเลี้ยงสัตว์ โดยปกติชาวล่าสัตว์และเลี้ยงสัตว์จะนับถือสุริยเทพหรือพระอาทิตย์เป็นเทพสูงสุด เพราะชาวล่าสัตว์และเลี้ยงสัตว์ต้องอาศัยแสงสว่างจากดวงอาทิตย์เป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ถ้าวัดไฟมืดมัว ไม่มี

แสงแดด พวกเขาไม่กล้าออกล่าสัตว์และไม่กล้าต้อนฝูงสัตว์ออกหากิน การที่ซุสแปลว่าท้องฟ้าสว่างไสว จึงน่าจะหมายถึงดวงอาทิตย์ในที่สุด แต่ต่อมาพวกเขาคงได้ฉลาดขึ้น ใช้เหตุผลเก่งขึ้น จึงเลื่อนตำแหน่งซุสเป็นเทพแห่งท้องฟ้า มีอำนาจครอบจักรวาล มีสายฟ้าเป็นอาวุธ มีดวงอาทิตย์ดวงจันทร์ดวงดาวและปรากฏการณ์อื่นๆ ในท้องฟ้าเป็นบริวารหรือเป็นโอรสธิดาแล้วแต่จะศรัทธายกย่อง เหตุการณ์ทั้งนี้คงได้เกิดขึ้นก่อนที่ชาวอารยันจะแตกกลุ่มแยกย้ายกันไป เพราะเราพบต่อมาว่าชาวชมพูทวีปเคยเรียกเทพสูงสุดของตนว่า Dyaus Pita ชาวโรมันเรียก Deus ชาวกรีกระยะหลังเรียก Theos ชื่อเทพเจ้าแห่งท้องฟ้าสว่างไสวยังได้กลายเป็นรากศัพท์ให้เกิดคำว่า “กลางวัน” ในหลายภาษา เช่น ภาษาละตินว่า dies ภาษาฝรั่งเศสว่า jour ภาษารัสเซียว่า den ภาษาอังกฤษว่า day และ Tuesday แปลว่าวันแห่งฟ้าสว่างไสว

ซุสเป็นเพศชาย เพราะในสังคมล่าสัตว์และเลี้ยงสัตว์บุรุษย่อมเป็นใหญ่ ผิดกับสังคมเพาะปลูกที่สตรีมักจะ เป็นใหญ่ ชาวกรีกรุ่นแรกที่เข้าตั้งหลักแหล่งในกรีซคือ เผ่าเอเคียนเข้าตั้งหลักแหล่งในบริเวณ ไมซีนี(Mycenae)ซึ่งมี ชาวพื้นเมืองเดิมที่เป็นชาวเพาะปลูกนับถือเจ้าแม่ธรณี ชาวกรีกจึงต้องปราบความเป็นใหญ่ของสตรีจนยอมอยู่ใต้ การปกครองของผู้นำบุรุษอย่างราบคาบ แต่ชาวพื้นเมืองเดิมยังคงนับถือเจ้าแม่ธรณีอยู่ ชาวกรีกเผ่าอารยันจึงยกให้ เป็นคุณย่าของซุส ส่วนพระเสาร์ที่ผนวกเข้ามาเป็นบิดาของซุส ก็เชื่อกันว่าเป็นเทพผู้อุปถัมภ์การเก็บเกี่ยวข้าวสาลี ของชาวพื้นเมืองเดิมมาก่อน และถือเคียวเป็นอาวุธ เป็นเทพที่อยู่ใต้อำนาจของสตรีคือเจ้าแม่ธรณี ชาวกรีกเผ่า อารยันจึงยอมผนวกเข้าเป็นโอรสของเจ้าแม่ธรณีและเป็นบิดาของเทพซุส ทั้งนี้เพื่อมิให้ชาวพื้นเมืองเดิมต่อต้านการ ยกย่องเทพซุสขึ้นเป็นเทวราช

ในเมื่อชาวกรีกทุกสายนับถือซุสเป็นเทวราช ดังนั้น เมื่อชาวกรีกอารยันตั้งหลักแหล่งลง ณ ที่ใด ก็ยกย่อง ซุสเป็นเทวราช ณ ที่ตรงนั้น และนิสัยประณีประนอมของชาวกรีกอารยันก็คงได้ปฏิบัติแบบเดียวกันในทุกแห่ง คือ ให้ซุสอุปถัมภ์และมีบทบาทมากมายในสังคม แต่ก็พยายามผนวกเจ้าแม่และเจ้าพ่อทั้งหลายของชาวพื้นเมืองเดิมให้ เป็นเครือญาติกับซุสโดยเป็นคู่ครองหรือลูกหลาน ทำให้ดูเหมือนว่าซุสมีมากในกามารมณ์และมีลูกเต็มบ้านหลาน เต็มเมือง ยิ่งกว่านั้นอีก มีเรื่องซุสได้เสียดกับหญิงสาวชาวโลกก็หลายแห่ง แต่ทั้งนี้ก็ด้วยความมุ่งหมายจะ โยงกษัตริย์ หรือบุคคลสำคัญๆ ให้มีเชื้อสายเทวราช โดยไม่ถือว่าเป็นความประพฤติเสื่อมเสียแต่ประการใด เพราะถือว่าการที่ มนุษย์ที่ควรเคารพมีเชื้อสายจากเทพเป็นเรื่องสำคัญกว่า ฟิงก์อ้างเรื่องคติลัทธิธรรมทางเพศได้ โดยถือว่าเกณฑ์ คติธรรมของเทพย่อมต่างกับของมนุษย์ เหมือนศีลธรรมนายกับศีลธรรมทาสในสมัยหนึ่งก็ถือว่ามีความมาตรฐานต่างกัน ต่อไปจะได้กล่าวถึงว่าซุสได้รับการยกย่องนับถืออย่างไรในหมู่ชาวกรีกและโรมัน

ปรัชญาเรื่องปรัมปรา

ศาสตราจารย์เดวิด รัสสมุสเซน(David M. Rassmussen) ผู้เชี่ยวชาญปรัชญาเรื่องปรัมปรา(Philosophy of Myth) แห่งมหาวิทยาลัยบอสตัน ได้ให้นิยามเรื่องปรัมปราว่าเป็นเรื่องเล่า(narrative) ที่ใช้ภาษาพิเศษ(special language) พิเศษอย่างไร ท่านก็ชี้แจงต่อไปทันทีว่าเป็นการใช้ภาษาประเภทสัญลักษณ์แบบปรัมปรา(mythic-symbolic language) หน่วยย่อยที่สุดแต่ละชิ้นได้ชื่อว่ามีธีม(Mytheme) มีธีมตั้งแต่ 1 หน่วยขึ้นไปสามารถสร้างเรื่อง ปรัมปรา(myth) ได้ และเมื่อรวมกันเป็นชุดแต่ละชุดเรียกว่าชุดเรื่องปรัมปรา(mythology) จึงเป็นอันว่าเรื่องปรัมปรา ฟังตัวอยู่ในภาษาลัญลักษณ์ซึ่งต้องการการตีความออกมาเป็นภาษาวิชาการเพื่อให้เข้าใจอย่างวิชาการ หรือตีความ เป็นภาษาสามัญเพื่อจูงใจไปทางใดทางหนึ่ง เช่น ให้เกิดศรัทธาหรือต่อต้าน ให้ชอบหรือรังเกียจ ให้พัฒนาจิตใจ

หรือชักชวนให้เตลิดเปิดเปิง เรื่องปรัมปราแต่ละเรื่องจึงเป็นคาบสองคมด้วยประการฉะนี้ ตามนิยามนี้เรื่องปรัมปราจึงไม่ใช่ข้อความบ่งข้อเท็จจริง(non-fact-statement) ทั้งไม่ใช่เรื่องเล่าเชิงประวัติศาสตร์(historical narrative) แต่อาจจะบรรจุข้อเท็จจริงหรือหลักฐานประวัติศาสตร์ ซึ่งจะต้องใช้เทคนิคการตีความ(hermeneutics) ประเภทเฉพาะคืออรรถปริวรรตเรื่องปรัมปรา(mythic hermeneutics) ไม่ใช่ใช้อรรถปริวรรตวิทยาศาสตร์(scientific hermeneutics) หรืออรรถปริวรรตประวัติศาสตร์(historical hermeneutics) แล้วตัดสินว่าไร้ความหมายตามเกณฑ์ของวิทยาศาสตร์และประวัติศาสตร์ จะตีความหมายของเรื่องปรัมปราจึงต้องใช้อรรถปริวรรตเรื่องปรัมปรา(mythic hermeneutics) โดยเฉพาะ ซึ่งเป็นเรื่องต้องศึกษาวิธีตีความหมายที่ถือกันว่าถูกต้องในขณะนี้ ก็จะตีความหมายลึกซึ้ง ยิ่งความสุขแก่ผู้อ่านก็ยิ่งอยากเรียนอยากฉลาด

นักหลังนวยุคสายกลาง(moderate postmodernist) ถือว่าภาษาเป็นภาษาขณะที่เรียกตามภาษาชาวบ้านได้ว่าห่วยมาก(very poor) ไม่เหมาะสมกับงาน(inadequate) ใช้งานไม่ได้เรื่อง(unable to do) มันเป็นทาสที่โง่งม(stupid slave) แต่มันก็ซื่อสัตย์ดี(obedient slave) จะเรียกมันใช้งานเมื่อไรและอย่างไร ไม่เคยบ่น ไม่เคยนินทาตีหลัง พร้อมทั้งจะรับใช้อย่างหัวปักหัวปำ และเราก็ต้องใช้มัน ไม่ใช่มันก็ไม่รู้จะเอาอะไรมาแทน ก็ต้องทนอยู่กับมัน นอกจากจะต้องทนใช้มันแล้ว ยังต้องอดทนต่อผู้ที่ติดต่อกับเราและต้องใช้ภาษาร่วมกับเรา ตรงนี้สำคัญมาก ไม่อดทนต่อภาษาไม่เป็นเรื่อง แต่ถ้าไม่อดทนต่อผู้ที่ใช้ภาษาร่วมกับเราและไม่ได้อย่างใจ อาจเป็นเรื่องใหญ่ การเข้าใจความหมายของภาษาที่ใช้เล่าเรื่องปรัมปราก็เป็นเรื่องใหญ่เรื่องหนึ่ง จึงต้องอดทนกับความไม่เข้าใจหรือเข้าใจผิดพลาด ต้องอดทนกับความพยายามตีความแบบต่างๆที่ไม่ตรงกับการตีความของเราเอง

ภาษาเป็นเครื่องมือ(heuristic device)สำหรับเข้าใจและแสดงความเข้าใจ หากไม่มีภาษาเราอาจจะมีประสบการณ์อะไรบางอย่าง เช่น รู้สึกหนาว เห็นดอกกุหลาบสีแดง แต่เราไม่อาจจะเข้าใจความหนาวและความเป็นสีแดงได้ และแม้แต่จะสื่อประสบการณ์ของเราแก่ผู้อื่นก็ไม่ได้ ถ้าจะสื่อเราต้องใช้ภาษาพูดหรือเขียน หรือภาษาท่าทาง ยิ่งสิ่งที่เราไม่อาจมีประสบการณ์โดยตรงได้ เรายิ่งไม่มีโอกาสรู้และเข้าใจได้ด้วยวิธีใดเลย แม้ “ตัวฉัน” ของเราเองเราก็ไม่อาจจะเข้าใจได้ เพราะเราไม่อาจมีประสบการณ์ได้โดยตรง เราจะรู้ “ตัวฉัน” ของเราก็โดยอาศัยภาษาที่เก็บข้อมูลประสบการณ์ต่างๆในชีวิตของเรา จนกว่าจะอนุมานไปได้ถึง “ตัวฉัน” ไม่มีความคิดใดหรือความเข้าใจใดจะเกิดขึ้นได้โดยไม่มีภาษา(No thought nor understanding is possible without language)

ภาษามีลีลา(style) ได้หลายอย่าง เช่น ลีลาปรัมปรา(mythic style), ลีลาอุปถัมภ์(metaphorical style), ลีลาตรรกะ(logical style), ลีลาวิทยาศาสตร์(scientific style) ลีลาคณิตศาสตร์(mathematical style), ลีลาปรัชญา(philosophical style), ลีลาศาสนา(religious style), ฯลฯ การใช้ภาษาทุกครั้งต้องใช้ด้วยลีลาใดลีลาหนึ่ง ภาษาที่ไร้ลีลาไม่อาจมีได้ เราจึงต้องยอมมัน ยอมรับจุดอ่อนของมันตรงนี้และฝึกตัวเราเองให้รู้จักใช้มันตามลีลาของมัน มิฉะนั้นเราเองจะเป็นฝ่ายเสียผลประโยชน์ คือตีความหมายผิดพลาดจากลีลาที่แท้จริงของมัน ภาษาจึงเป็นคาบสองคม หากรู้จักใช้ให้ถูกต้องตามศักยภาพของมัน เราจะได้คุณมหาศาลถึงขั้นพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ไม่รู้จบ หากไม่รู้ศักยภาพของมันและใช้โดยไม่ตระหนักถึงลีลาของมัน เกิดความเสียอย่างคาดไม่ได้ว่ามากน้อยขนาดไหน เราเองเป็นฝ่ายผิด ภาษาไม่ผิด เพราะมันคือมัน ภาษาก็คือภาษา มันรับใช้เราอย่างซื่อสัตย์เสมอตามศักยภาพของมัน ใครอยากคุยเรื่องนี้กันมากกว่านี้ติดต่อได้ที่เว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยเซนต์จอร์จส์ หลักสูตรปรัชญาคุณฐิบัณฑิต